

Motion till riksdagen

1989/90:L707

av Martin Olsson m.fl. (c)

Konsumentpolitiska frågor

Konsumentpolitiken skall bidra till att skapa förutsättningar för enskilda personer att medvetet och effektivt kunna hushålla med resurserna och kritiskt kunna välja bland utbudet av varor och tjänster. Kunniga och medvetna konsumenter kan därigenom i hög grad bidra till att förbättra sin egen och sin familjs ekonomi genom rationellt utnyttjande av sina resurser. Genom att ställa krav på produkter och produktutbud påverkar de medvetna konsumenterna även tillverkare, producenter och importörer. Konsumenternas efterfrågan och krav betyder mycket för satsning på forskning och produktutveckling i riktning mot allt ändamålsenligare produkter.

Genom att efterfråga miljövänligt tillverkade varor eller producerade produkter kan konsumenterna i hög grad driva på utvecklingen mot t.ex. miljövänligare tillverkningsmetoder, ur allmän hälsosynpunkt bättre produkter liksom varor och produkter som efter förbrukning medför så små miljöstörningar som möjligt. Kunniga, upplysta och medvetna konsumenter blir härigenom en viktig förutsättning också för att vi skall anpassa det moderna konsumentssamhället till de förutsättningar som naturen ger. Konsumentpolitiken blir härigenom en viktig del av miljöpolitiken.

För att konsumenterna genom medvetet handlande skall kunna påverka både sin egen ekonomi, produktutveckling och bidra till miljöpolitiska framsteg, fordras att alla får tillräcklig utbildning och information. Dessutom är det nödvändigt att det finns regler om innehållsförteckning, uppgift om ursprungsland, miljöpåverkan och pris inklusive jämförelsepris för att en konsument skall få erforderlig information för att kunna fatta rationella beslut vid inköp.

Centerpartiet har i olika sammanhang krävt att utbildningen i konsumentkunskap skall vara omfattande i hela vårt utbildningssystem. Vi har också krävt bevarande av såväl konsumentteknisk linje på gymnasiet som lanthushållsskolorna. Centerpartiet motsatte sig även indragningen av hemkonsumenterna som på länsnivå ansvarade för konsumentupplysning och andra konsumentpolitiskt värdefulla verksamheter.

När det gäller konsumenternas möjligheter att hävda sina rättigheter och få ersättning för skador och förluster betyder den konsumentpolitiska lagstiftningen och de olika skadeståndsreglerna synnerligen mycket. Centerpartiet har stött utvecklingen mot att stärka konsumenternas ställning och rättigheter. Vi har dessutom krävt att skyddet för den enskilde ur konsument-

rättsliga och skadeståndsrättsliga synpunkter skall vara lika starkt när motparten är offentlig verksamhet som privat näringsverksamhet.

Konsumentpolitiken kan påverka samhällsutvecklingen, men samtidigt är det väsentligt att samhället utformas så att det ger goda förutsättningar för den enskilde i egenskap av konsument. Centerpartiet arbetar för ett decentraliserat samhälle med rättvis fördelning av resurserna både mellan olika grupper och olika delar av landet och därmed spridd service som är nödvändig inte minst ur konsumentsynpunkt. En i vidaste mening positiv konsumentpolitik främjas bäst i ett sådant samhälle med marknadsekonomiskt system med olika typer av företag som konkurrerar på lika villkor och som genom lagstiftning verkar inom ramen för sociala, miljömässiga och regionalpolitiska hänsynstaganden.

Mot bakgrund av våra grundläggande krav på konsumentpolitikens inriktning vill vi i denna motion ta upp några aktuella frågor.

Prisinformation

För att konsumenterna skall ha en möjlighet att bedöma varors priser och göra jämförelser mellan varor av olika märken är klara och lättillgängliga prisuppgifter nödvändiga. En uppgift om pris och jämförelsepris på varje vara i detaljhandeln är en förutsättning för att alla konsumenter skall ha möjlighet att göra rationella prisbedömningar vid val av olika varor. Prisuppgifterna är också en nödvändighet för att den som gör inköp skall kunna beräkna hur mycket de varor tillsammans kostar som han eller hon kommer med till snabbköpskassan.

Tydlig prismärkning direkt på varan är därför den ur konsumentsynpunkt bästa lösningen. För vissa varor kan det dock vara acceptabelt att märkningen i stället sker på hyllkanten.

Handelns datorisering får enligt centerpartiet inte leda till att prisinformationen försämras. De brister som i dag förekommer vad gäller prisinformation måste därför undanröjas genom påverkan, självsanering och frivilliga överenskommelser inom branschen. Det bör ankomma på konsumentverket att ta upp prismärkningsfrågorna för att försöka uppnå överenskommelser med handelns representanter om bättre prismärkning för konsumenterna.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Forskare bör ingå i miljömärkningsstyrelsen

Ett harmoniserat nordiskt system för frivillig miljömärkning av produkter infördes under den gångna hösten. Den frivilliga miljömärkningen organiseras i vårt land inom SIS – Standardiseringskommissionen i Sverige certifieringsverksamhet. Verksamheten leds av en särskild miljömärkningsstyrelse. När riksdagen i höstas fick tillfälle att behandla dessa frågor (1988/89:LU13) gällde propositionen endast förslag om anslag för finansiering av verksamheten under initialskedet. Något riksdagsbeslut om miljömärkningen och dess organisation ansåg regeringen inte vara erforderligt. I centerpartiets motion 1989/90:L9 framförde vi bl. a. krav på att forskningen skulle vara representerad i miljömärkningsstyrelsen, eftersom vi ansåg det vara en allvarlig brist

att forskningsintressena enligt regeringens beslut om organisationen skulle bli helt orepresenterade.

Mot. 1989/90
L707

Den utredning som låg till grund för införande av miljömärkning i Sverige föreslog en modell där styrelsen skulle bestå av tolv ledamöter, representerande de olika intressena med en fjärdedel för envar av de allmänna samhällsintressena inklusive forskningen, konsumenterna, miljöörelsen och näringslivet. Regeringen frångick i avtalet med SIS detta förslag till sammansättning av styrelsen så att forskningen uteslöts.

I en reservation av bl.a. centerns representanter i utskottet uttalades att regeringen snarast borde ta initiativ till förändring eller en eventuell utökning av miljömärkningsstyrelsen så att även forskningsintressena skulle bli representerade.

Vi vidhåller vår uppfattning och anser att riksdagen bör göra ett tillkännagivande till regeringen om detta.

Deklaration om miljöskadliga ämnen

På marknaden finns det för närvarande en stor mängd varor som, trots att de kan misstänkas innehålla miljöskadliga ämnen, inte är försedda med någon varudeklaration. Det är viktigt med varudeklarationer både för att den som vill skall kunna undvika att utnyttja produkter som har miljöstörande effekter, och för att de allergikänsliga inte skall drabbas av för dem olämpliga produkter. Särskilt angeläget är det därför att allmänheten snarast får tillgång till information i form av varudeklaration om miljöskadliga ämnen i bl.a. hushålls- och rengöringsartiklar och om allergiframkallande ämnen i hygienartiklar och kosmetika.

Den frivilliga miljömärkning som i nordiskt samarbete just inletts är mycket värdefull men ersätter inte krav på obligatorisk innehållsdeklaration om miljöfarliga ämnen och dylikt.

Riksdagen bör därför i form av ett tillkännagivande uttala vikten av att regeringen arbetar för införande av ett sådant varudeklarationssystem.

Kreditkort och konsumentskydd

Den ökande kreditkortsmarknaden har lett till problem för många. I vår fjolårsmotion (1988/89:L706) framhöll vi: "Det råder knappast någon tvekan om att det behövs bättre kontroll och större ansvarstagande vid beviljande av kreditkort för att undvika att många människor med hänsyn till sin ekonomi får för många kreditkort och för stora kreditmöjligheter. Det är även viktigt att marknadsföring och information om krediter är sådan att alla får klara uppgifter om kreditkostnader m.m. så att de inte förleds att skaffa sig och utnyttja kreditkort på ett sätt som är oförenligt med deras ekonomi."

Vi noterar därför nu med tillfredsställelse att regeringen enligt uppgift i budgetpropositionen (bil. 15 sid. 122) vidtagit vissa åtgärder för att skydda hushållen i detta fall och att regeringen förbereder åtgärder för att skärpa kraven på banker och finansieringsinstitut vid kreditgivning till hushåll samt för att underlätta skuldsanering.

Men andra viktiga frågor återstår att lösa när det gäller kreditkorten och

konsumenterskyddet, t.ex. vad den allt ökade övergången till utnyttjande av kredit- och kontokort i handeln betyder ur konsumentens synpunkt.

För konsumenterna och handeln innebär utvecklingen mot allt större utnyttjande av kredit- och kontokort både för- och nackdelar. Som fördelar för handeln anges att den genom att ha mindre kontantkassar arbetar med mindre risk för inbrott och rån. Ur konsumentens synpunkt är det väsentligt att kunderna även i framtiden har rätt att betala med pengar och att det inte blir ett missgynnande av kontantkunder genom exempelvis hänvisning till en enda kassa eller att speciella priserbjudanden endast gäller kortkunderna. För vissa grupper är det av speciell betydelse att kontanthandeln finns kvar, nämligen för åldringar, handikappade och andra som måste uppdras till andra, kanske främmande personer att handla åt dem. Att i sådana fall tvingas skicka med sitt kredit- eller betalningskort och avslöja koden skulle vara otillfredsställande.

Behörigheten att utnyttja ett betalkort ligger i att man har kortet i sin hand och att man känner den kod, som är ens personliga. Om en främmande person får tag i kortet och har rätt kod är han eller hon "behörig" enligt det formella sättet att se på frågan.

Bland de största nackdelarna för konsumenterna har framhållits avsaknaden av lagstiftning som skyddar konsumenterna i fall när kortet utnyttjas av obehöriga eller när elektroniken inte fungerar med följd att inbetalningar blir oregistrerade. Bankernas och kreditbolagens regler i dessa fall är enligt konsumentverket stränga och till konsumenternas nackdel.

En annan viktig fråga som måste beaktas vid utveckling av nya betalningssystem är vikten av att den enskildes integritet kan skyddas även inom dessa system.

Enligt vår mening är det av stor betydelse att utvecklingen mot en ökad kreditkortsmarknad och övergång till elektroniska betalningssystem noga följs av samhällets organ och att erforderliga lagstiftnings- och andra åtgärder vidtas för att konsumenterskyddet skall bli tillfredsställande.

Vikten av att regeringen följer dessa frågor och tar erforderliga initiativ bör riksdagen enligt vår mening ge regeringen till känna.

Allmänna reklamationsnämnden, ARN

Allmänna reklamationsnämnden, ARN, har till uppgift att pröva tvister mellan konsument och näringsidkare rörande varor, tjänster och andra nyttigheter och därigenom vara ett enkelt, billigt och snabbt alternativ till domstolsprövning. ARN skall dessutom stödja den medling i konsumenttvister som bedrivs lokalt i kommunal regi.

I årets anslagsframställning har ARN begärt att få resurser för att även pröva tvister rörande finansiella tjänster och för detta inrätta en ny nämndavdelning. I budgetpropositionen finner föredragande statsrådet förslaget "intressant" (bil. 15 sid. 132) men är "inte beredd att föreslå resursförstärkningar för det ändamålet". ARN hänvisas i stället till att inom ramen för tillgängliga resurser ta erforderliga initiativ för att få till stånd den föreslagna förändringen.

Vi vill betona den stora betydelse ARN:s verksamhet har ur konsument-

synpunkt. Eftersom omfattningen av och intresset för finansiella tjänster ökat bland allmänheten är det värdefullt om ARN får möjlighet att pröva de många tvister som kan uppstå även inom detta område, alltså frågor gällande konsumenters förhållande till främst banker, finansieringsinstitut och försäkringsbolag.

Vi anser det därför önskvärt att ARN kan utvidga sin verksamhet till detta område. Det bör enligt vår mening ankomma på regeringen att följa utvecklingen och ta erforderliga ytterligare initiativ och för framtiden eventuellt föreslå resursförstärkningar för att möjliggöra för ARN att pröva tvister rörande finansiella tjänster.

Det bör ges regeringen till känna.

Gränsdragning mellan egenföretagare och konsument i konsumentskyddslagstiftningen

I bl.a. fjolårets konsumentpolitiska motion (1988/89:L706) tog vi upp frågan om att även enmansföretagare och eventuellt även vissa andra småföretagare skulle omfattas av den konsumentpolitiska lagstiftningen. För närvarande omfattar denna lagstiftning alla som i egenskap av konsumenter har avtals- eller affärstransaktioner med näringsidkare. Vad en egenföretagare köper för sig och sin familj för privat bruk omfattas härigenom av lagstiftningen men inte det han köper för sin rörelse även om den drivs i hemmet eller i anslutning till hemmet. Detta medför i vissa fall svåra gränsdragningsproblem. En annan anledning till att vi vill att lagstiftningen som skall skydda konsumenter även bör gälla småföretagare är att dessa i många fall har en ställning och situation som motsvarar konsumenternas i ett affärsförhållande med större näringsidkare.

Eftersom detta motionskrav från i fjol ännu inte behandlats av riksdagen avstår vi från att nu framställa något yrkande.

Konsumentskyddet vid offentlig verksamhet

Enligt centerpartiet är det viktigt att konsumentskyddet är lika starkt när det allmänna är konsumentens motpart som när konsumenten skall hävda sina intressen gentemot privat näringsverksamhet.

Centerpartiet har haft anledning att ta upp den frågan vid flera tillfällen. I t.ex. regeringens förslag till produktsäkerhetslag som framlades 1988 undantogs offentlig verksamhet, vilket föranledde oss att i motionen 1988/89:L9 begära att produktsäkerhetslagen även skulle omfatta offentlig verksamhet. Med anledning av detta och några andra motsvarande motionsyrkanden uttalade sig riksdagen (1988/89:LU13) i ett tillkännagivande till regeringen för en utvidgning av lagen enligt motionskraven. Ännu har regeringen inte framlagt förslag i enlighet med riksdagens beställning.

Vad gäller rätten till skadestånd när skador eller förluster orsakats av offentlig verksamhet har vi under en rad av år krävt förbättringar för de skadelidande. Våra krav har gällt översyn av både det allmännas skadeståndsansvar i myndighetsutövning och i affärsmässig verksamhet. Efter de upprepade motionskraven har viss förbättring genomförts och en utredning tillsatts för att göra en större översyn av dessa frågor.

Vi anser det som nämnt angeläget att all konsumentpolitisk lagstiftning och alla skadeståndsrättsliga regler ger konsumenterna ett fullgott skydd även gentemot offentlig verksamhet. En aktuell fråga där detta krav bör tillgodoses är produktansvarslagen om vilken regeringsförslag väntas framläggas under den kommande hösten. Något undantag för den offentliga sektorn från det ansvar som i denna lag kommer att åläggas näringsverksamhet bör enligt vår mening inte göras. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande till regeringen fastslå detta.

Mot. 1989/90
L707

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prisinformation till konsumenterna,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om representation för forskningen i miljömärkningsstyrelsen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varudeklaration av miljöfarliga ämnen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentskyddet och konto- och kreditkortsmarknaden,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om allmänna reklamationsnämndens verksamhet,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den kommande lagstiftningen om produktansvar även bör omfatta offentlig verksamhet.

Stockholm den 17 januari 1990

Martin Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Stina Eliasson (c)

Anders Svärd (c)

Rosa Östh (c)

Kjell Ericsson (c)

Bengt Kindbom (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Birger Andersson (c)

Hugo Andersson (c)